

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ЗАВДАННЯ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ І СУСПІЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Ставлячи перед собою завдання розбудови нації і держави, найголовнішим необхідно визнати відродження суспільної — і найперше — національної самосвідомості.

Першочерговим завданням у галузі національної самосвідомості і соціальної психології є розробка і утвердження національної ідеї.

Національна ідея не мусить вивищувати націю над іншими, адже Українська самостійна держава — то спільне добро всіх її громадян. Навпаки, національна ідея мусить бути інтегруючим (але не нівелюючим) чинником. Українець мусить гордитись, що він українець.

У цьому розумінні перед нами величезне поле роботи.

Одна з прикрих хвороб нашої самосвідомості — це комплекс національної неповноцінності або меншевартості. Комплекс має безліч проявів, у залежності від інтелектуального рівня, освітнього цензу, соціального стану тощо. Але усе це розмаїття зводиться до двох основних різновидів.

Перший полягає ледь не у відвертому визнанні за собою цієї неповноцінності — мовляв, ми, українці, самі, без чужого покерування, геть ні на що не здатні. Другий — навпаки — полягає у "синдромі компенсування" названого комплексу, і тоді чи не усі культурні надбання людства і всі відомі герої приписуються своєму народові.

Для подолання комплексу неповноцінності потрібна важка і копітка наукова і просвітницька робота. Необхідно налагодити видання історичних і популярних творів, написаних

досить просто, щоб вони дійшли до розуму і до серця звичайних людей, а з огляду на зрусифікованість Сходу і Півдня частина тиражів може бути російськомовною, і не треба того боятися. Потрібно налагодити також серійне регулярне видання художніх творів з історії України (але не псевдоісторичних), розрахованих на різні вікові групи, фінансувати за рахунок держави створення художніх кіно-і відеофільмів, присвячених найвидатнішим подіям і постатям національної історії. Такі програми є у Франції і Німеччині, в Угорщині і Румунії та інших країнах.

Важливим завданням мусить стати виховання нової генерації носіїв національного духу і національної ідеї — тобто, національної еліти.

По-перше, саме еліта є носієм національної ідеї і фактором, цементуючим націю. Треба чітко визначитися, кого саме ми відносимо до національної еліти. Насамперед — це видається однозначним — так званий "правлячий" чи, радше, управлінський клас. Далі до еліти слід віднести також представників тих прошарків, які у своїй діяльності підіймаються до широких загальнонаціональних чи й вселюдських узагальнень. Це, насамперед, наукова і творча інтелігенція. При цьому мусимо чітко і ясно усвідомлювати, що більшість нашої наукової і технічної інтелігенції в Україні в силу відомих причин — освітньої, кадрової, ідеологічної політики в Російській імперії і СРСР — є денационалізованою і зрусифікованою. Це не означає, що ці

люди геть позбавлені національної самосвідомості, але те, що вона принаймні значно деформована, є однозначним. З огляду на це, мало сказати людям, що треба гордитись своїм українством чи познайомити їх з історією власного народу. Треба дати можливість цим людям бути українцями у щоденній роботі і в щоденному побуті — а для цього необхідно розробити і видати безліч українських термінологічних словників — практично з кожного фаху і, звичайно ж, забезпечити реальне впровадження в життя державного статусу української мови.

Наступне завдання випливає із досить значної різниці — ментальної, культурної, економічної тощо — між різними регіонами України.

Не треба прагнути суцільної уніфікації або чогось подібного до "сталінсько-сусловського" перемішування. Але потрібна детальна програма дослідження особливостей суспільної, національної самосвідомості і соціальної психології у різних регіонах України.

При постійному надходженні інформації цих досліджень і до керівних кіл та установ держави, і на інформаційний ринок взагалі, можливим стане швидке і "прицільне" реагування з розробкою конкретних заходів по корекції небажаних ухилів чи викривлень національно-соціальної психології. При цьому психологічну і пропагандистську роботу в окремих регіонах (Схід, Південь, Закарпаття) важливо провадити таким чином, щоб не виникало не лише на рівні свідомості (тобто,

без жодних історичних і фактичних неточностей), а навіть на підсвідомому і емоційному рівнях спротиву чи упередження. Потрібно поволі вносити на всі рівні психіки переконаність в національній самоідентичності і тотожності українства різних регіонів, і притому якомога більше підкреслювати саме психологічні і характерологічні відмінності від інших етносів (навіть одномовних).

Необхідним видається створення і захист власного інформаційного простору. Це завдання аж ніяк не є заклик до обмеження свободи слова чи порушення прав людини на отримання і поширення інформації. Мова йде передовсім про боротьбу з інформаційним імперіалізмом (термін введений до міжнародного права з 1960-х років). Усі видання, що ввозяться в Україну (часто неприховано антиукраїнські, а якщо і ні, то в силу іншомовності — уже руйнівні для нашої культури і нашої ментальності), мусять бути обкладені митним податком, поперше; а по-друге, подвійним — у порівнянні з вітчизняними — податком на прибуток. Хто протестує, хай подивиться, як це робиться у Франції чи Німеччині, де, до речі, існують навіть Закони про захист національної культури. В Україні необхідно також розробити і прийняти подібний закон (за взірцем можна взяти ті, про які йшла мова).

Банальністю стала істина, що інформація і культура є могутньою зброєю. Але дивним видається, як наша молода держава легковажить цією зброєю. Це не є заклик до державного контролю над інформацією і культурою — то був би крок від демократії до тоталітаризму. Але мусить існувати механізм державного законодавчого регулювання у цих сферах. Яскраві приклади подають нам розвинені країни Заходу. І найкращі європейські фільми майже не мають шансів потрапити на американський кіноринок. У Франції суворо переслідуються невинувдане

вживання іноземних слів у пресі, літературі, навіть у рекламі (фінансові штрафи настільки великі, що можуть поставити і авторів, і видавців на межу банкрутства). Законом суворо заборонено власникам французьких кінотеатрів, відеосалонів надавати іноземній кіно-, відеопродукції більш як 40% назв репертуару і - що не менш важливо — 40% екранного часу. При порушенні — фінансові санкції, а при повторі - позбавлення ліцензії. Порівняймо це з 1% екранного часу нашого українського кіно на наших екранах.

Останній приклад — Росія, яка сьогодні не багатша, ніж Україна, але яка від Івана III і ченця Філофея дбала про "імідж" своєї політики, має своє Міністерство пропаганди і Федеральний центр інформації. Україна натомість з власної кишені фінансує ретрансляцію антиукраїнських передач московського телебачення.

Патріотами не народжуються. Патріотів виховують. Чи може бути патріотом людина, вихована в чужій культурі?

Потрібна докорінна реформа освіти, починаючи з дошкільних закладів з розробкою спеціальних освітніх програм з патріотичного виховання для усіх вікових груп — від дошкільнят до дорослих. Вчительство і виховання потрібно зробити престижними, одними з найвище оплачуваних професій у державі. Але мусимо відверто собі сказати: вчительський корпус, успадкований Україною від колоніальних часів, є одним з чи не найконсервативніших і антиукраїнських прошарків в Україні. Це пов'язано, поперше, з системою підготовки педагогічних кадрів у колишньому СРСР; по-друге, з цілеспрямованою політикою направлення молодих учителів на роботу в Україну з Москви чи Новосибірська, а з України до Сибіру чи Казахстану; по-третє, з низькою оплатою педагогічної праці, що вело до

прогресуючого негативного професійного відбору. Слід порівняти національне співвідношення учительського корпусу зі співвідношенням серед населення України взагалі, і по регіонах — отримаємо різочі диспропорції. А відтак зрозумілою буде продовження культивування антиукраїнських настроїв ще у школі, саботування Закону про мови, тощо... У цій галузі, крім докорінної реформи системи, необхідна не чистка у сталінському розумінні, а розумна твереза селекція із суворими іспитами на професійну придатність у відповідності до потреб України.

Важливим завданням державної і національної розбудови є усвідомлення широким загалом тотожності **власних і загальнонаціональних** інтересів. Неможливо ліквідувати усі без винятку соціальні чи економічні конфлікти, але потрібно досягти усвідомлення пріоритету загальнонаціональних інтересів над будь-якими класовими, класовими чи особистими. Слід пам'ятати гіркі і криваві уроки нашої історії, коли ми втрачали свою державність внаслідок або зради нашою елітою свого власного високого призначення і моральних засад (ради збереження примарних матеріальних привілеїв, а в результаті втрачали і державу, і високе становище), або внаслідок свідомого розпалювання протиріч — аж до ненависті народу до власної еліти, що закінчувалось гірко як для народу, так і для його еліти — страждали усі. (Україна теж не раз "рятувалася" через "возз'єднання чи приспання", дуже швидко за тим мала знищення своєї еліти, а невдовзі і геноцид). Хочемо цього знову?

Якщо ні, то найперше — виховуймо власну національну самосвідомість. Лише з нею можна розбудувати свою Українську державу. А держава будуватиметься не колись, а сьогодні.